

Internationaal Archiefcongres Wenen

'Archives, Memory and Knowledge': het XVde Internationaal Archiefcongres van de Internationale Archiefraad

Wenen (23-28 augustus 2004)

In aanwezigheid van ruim 2000 archivariissen uit 116 landen vond in augustus 2004 in het Austria Center Vienna het vierjaarlijkse Congres van de Internationale Archiefraad (ICA) plaats. Voor het eerst was het aanbod van lezingen, werkvergaderingen en parallele sessies zo uitgebreid dat zowat alles wat met het archiefvak te maken heeft, aan bod kwam. De locatie, de organisatie en de uitwerking van het programma waren indrukwekkend. Een keuze maken was dan ook niet gemakkelijk en steeds moesten de deelnemers met spijt andere, minstens even interessante zaken laten vallen. Ondanks het vrij hoge inschrijvingsgeld voor het Congres (400 euro) waren er 21 Vlaamse deelnemers. Zeven van hen – Filip Boudrez, Gustaaf Janssens, Godfried Kwanten, Michel Oosterbosch, Eddy Put, Inge Schoups en Patrick Van den Nieuwenhof – hielden een referaat.

Omdat het onmogelijk is de bijdragen van de meer dan 400 sprekers snel in druk te verspreiden, werden ze elektronisch beschikbaar gesteld. Bijna alle lezingen zijn via de website van de Internationale archiefraad raadpleegbaar (<http://www.ica.org>). Een keuze daarvan wordt in *Comma* gepubliceerd: in drie volumes worden bijdragen gegroepeerd rond 'Archief en Herinnering', 'Archief en Kennis' en 'Archief en Samenleving'.

Tijdens dit congres hielden enkele ICA-secties hun statutaire vergadering. Over de bijeenkomst van de ICA/SPA (de sectie voor Beroepsverenigingen van Documentbeheerders en Archivarissen) en van de ICA/SKR (de sectie voor Archieven van Kerken en van Religieuze Gemeenschappen) brengen Johan Vannieuwenhuysse en Godfried Kwanten verslag uit. Daarna volgen verslagen van enkele parallele sessies en/of lezingen. Een keuze was hierbij nodig en die is uiteraard subjectief. Ingeval de sprekers hun tekst via de ICA-website integraal beschikbaar stelden, wordt de titel van de bijdrage vermeld. De verslagen zijn van André Vandewalle, Johan Vannieuwenhuysse en Gustaaf Janssens, die ook de eindredactie verzorgde.

Gustaaf Janssens

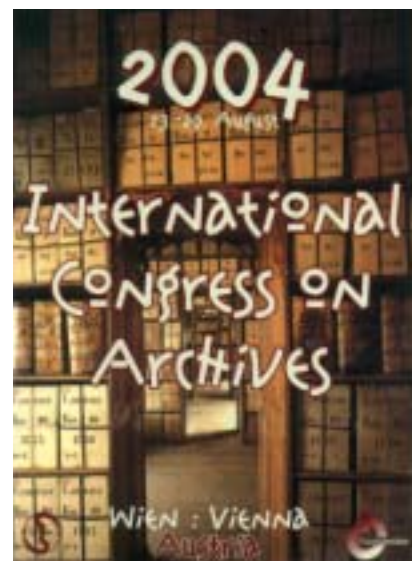
Archivaris van het Koninklijk Paleis, Afdelingshoofd d.d. Departementshoofd bij het Algemeen Rijksarchief (Brussel) Docent Archivistiek KU Leuven en GGS Archivistiek (Brussel) e-mail: cap@kppr.be; gustaaf.janssens@arts.kuleuven.be

De ICA-Sectie voor Beroepsverenigingen van Archivarissen en Documentbeheerders

Tijdens de vergadering van de 'Section for Records Management and Archival Professional Associations' (ICA/SPA), waaraan 30 afgevaardigden deelnamen,

werden de gerealiseerde en lopende projecten van de ICA/SPA gepresenteerd: de deontologische code voor archivariissen en documentenbeheerders, 'archiefsolidariteit' die hulp en expertise wil bieden aan ontwikkelingslanden bij archiefzorg en archiefbeheer, de medeorganisatie van Europese archiefcongressen (het laatste in Firenze in 2001), het uitschrijven van richtlijnen voor lobbywerk door de beroepsverenigingen, van richtlijnen over hoe congressen en seminars te organiseren, van richtlijnen voor het certifiëren van archivariissen en documentbeheerders en van modelstatuten voor beroepsverenigingen. Een ontwerp tekst (in het Engels en in het Frans) die de ICA/SPA voorstelt, werd becommentarieerd. Voor de periode 2004-2008 werd een nieuw SPA-bestuur onder leiding van voorzitter Didier Grange (Zwitserland) en secretaris Gillies Lesage (Canada) geïnstalleerd. Ten slotte stelden alle aanwezige beroepsverenigingen zichzelf en hun recentste realisaties of plannen voor. Het verslag van deze Algemene Vergadering is raadpleegbaar op de ICA-website.

Aansluitend bij de activiteit van de ICA/SPA was een rondetafel gewijd aan de taken die professionele organisaties kunnen of zouden moeten opnemen. Kathryn Dan (Monash University, Australië) sprak vanuit haar ervaringen als lid en voorzitter van de ASA (Australian Society of Archivists) in de jaren 1993-1999 (*Issues in Leadership of Professional Associations*). De belangrijkste aandachtspunten in haar beroepsvereniging waren: de communicatie (die door e-mail en elektronische discussie steeds sneller en dichter bij de feiten gaat aanleunen), de relaties met aanverwante organisaties, de archief- en registratuuropleidingen, de kwesties van de aboriginals, waar archieven met tentoonstellingen en projecten nauw bij betrokken worden, en de problematiek van het lidmaatschap van de eigen vereniging. Voor dit laatste ging de zorg vooral uit naar het zoeken van een evenwicht tussen vraag (lidgelden) en aanbod (dienstverlening), naar het realiseren van langdurige lidmaatschapsbinding en naar het vergroten van de ledeninzet (zoals in vele professionele verenigingen moet een te kleine groep enthousiaste vrijwilligers de werking schragen). Chiyoko Ogawa (Japan) stelde

een rondvraag naar de archieftoestand voor, uitgevoerd in 2001-2004 bij de nationale of federale archieven, de categorie A-leden van de Internationale Archiefraad (International Fact Finding Survey on the National/Federal Archives - Documenting Japan International survey sent to category A members). **Randall C. Jimerson** (Western Washington University, VSA) beschreef de 'Society of American Archivists'. Deze vereniging telt 3500 individuele en instellingsleden en werd al in 1936 opgericht met de bedoeling te communiceren met het archiefveld (nu via het ledentijdschrift, een nieuwsbrief en de website, annex elektronische discussiegroep), mee te werken aan archiefopleiding en lobbywerk te verrichten. Recente aandachtspunten waren: de archiefstandaarden (met onder meer een vergelijkend onderzoek tussen ISO-normen en archiefstandaarden) en de deontologische code (Johan Vannieuwenhuysse).

De ICA-sectie voor Archieven van Kerken en van Religieuze Gemeenschappen (ICA/SKR)

De relatief jonge Section for Archives of Churches and Religious Denominations (ICA/SKR) ontplooidde de afgelopen jaren een continue, maar weinig intense werking. Uitwisseling en sensibilisering behoren tot haar hoofddoelstellingen. Vooral de (gedrukte) *Newsletter* en het internet dragen bij tot de interne communicatie. Werking en Sectiebestuur waren tot dusver vooral Duits en Amerikaans getint, met een Benelux-inbreng uit Nederland. Het nieuwe bestuur – verkozen op de eerste congresdag – is gevarieerder van samenstelling, met onder meer een Oost-Europese aanwezigheid die aan belang wint. Godfried Kwanten maakt er deel van uit als (officieuze) Benelux-vertegenwoordiger.

De ICA/SKR verzorgde ook enkele congreslezingen. Eén van de meest originele was die van **Herbert W. Wurster**, archivaris van het bisdom Passau en ICA/SKR-voorzitter, over *The Historical Population Data Base of the Catholic Diocese of Passau and its use for genetic research*. Hij beschreef een databanktoepassing voor de systematische invoer (600 velden!) van gegevens uit de parochieregisters (doopsel, huwelijk, overlijden) van het bisdom Passau. De invoer startte in 1997. Niet alleen genealogen en familiekundigen vonden hun weg naar deze goudmijn, ook onderzoekers van het Regensburg University Mental Hospital. In deze databank kunnen zij immers grootschalige opsporingen doen naar genealogische lijnen en erfelijke overdraagbaarheid van genetische ziekten als Alzheimer, Restless Legs Syndrom en gehoorstoornissen. Zij slaagden erin – mee doordat Passau van oudsher een zeer homogeen landsdeel is met weinig migraties – elk van deze ziekten terug te voeren tot enkele families in de 17de eeuw die dragers waren van het gen in kwestie. Huidige dragers kunnen worden opgespoord via gerichte screening van geselecteerde bevolkingsgroepen; dure en grootschalige screenings worden zo overbodig.

Dat automatisering, digitalisering en webtoepassingen in kerkelijk archieven definitief ingang hebben gevonden, bleek ook uit de voorstelling van een aantal concrete projec-

ten in Polen, Italië en Tsjechië. **Thomas Aigner**, archivaris van het Oostenrijkse bisdom Sankt Pölten, presenteerde het MOM-project dat middeleeuwse charters van de voornaamste Oostenrijkse, en later ook Hongaarse, Slovaakse en Tsjechische abdijen digitaliseert en technisch hoogwaardige kopieën op het internet (www.monasterium.net) aanbiedt (*Austrian ecclesiastical archives providing information in the third millenium*). Onderzoekers hebben zo gemakkelijk toegang tot eeuwenoude en kwetsbare stukken, die ook voor opleiding kunnen worden aangewend. **Hadassah Assouline** (Central Archives for the History of the Jewish People, Jeruzalem) sprak over de werking en doelstellingen van haar instelling opgericht kort vóór de Tweede Wereldoorlog (*Rescuing the memory of a people: the raison d'être and genesis of the Central Archives for the history of the Jewish people, Jerusalem*). Ze schetste hoe joods archief (van individuen, diensten en gemeenschappen, families) eeuwenlang werd verspreid, bedreigd en vernietigd. Pogingen tot een centrale en landenoverstijgende bewaring boekten geen resultaat. De instelling (<http://sites.huji.ac.il/archives/>) centraliseert al zestig jaar het nog bewaarde, originele archief van over heel de wereld (de oudste stukken gaan terug tot de 12de eeuw), inventariseert bestanden ter plaatse, maakt overzichten en microfilm reusachtige archiefvolumes. Zo wordt een belangrijk deel van het joodse collectieve geheugen veilig gesteld, ontsloten en toegankelijk gemaakt.

Godfried Kwanten (KADOC - Leuven) sprak over de toestand van de archieven van de katholieke Kerk en religieuze instituten in Vlaanderen (*Ecclesiastical archives in Flanders - Kerkelijke archieven in Vlaanderen*). **Rosemary Seton** (School of Oriental and African Studies, University of London), een experte op het gebied van de missiearchieven, hield een lezing met de titel *Co-operative efforts to promote and secure the archives of christian missionary societies*. Zij is medeauteur van een archiefhandleiding en organiseerde in 2002 in Rome een congres over missiearchieven. Tussen 1999 en 2002 leidde ze het Mundus Project dat de toegang tot missiecollecties in het Verenigd Koninkrijk moest verbeteren en vergemakkelijken. Zij benadrukte de onderzoekrijkdom van goed gevaloriseerde missiearchieven die een schat aan informatie bevatten over diverse aspecten van de samenleving (religieus-kerkelijk, sociaal-economisch, cultureel, politiek) in verscheidene landen. In schril contrast met die rijkdom staat de bedreiging waaraan missiearchieven blootstaan. Vaak zijn ze versnipperd over landen en continenten, is de materie aangetast wegens extreme klimatologische omstandigheden en verwaarloosd door de archiefvormers. Seton besprak een aantal remedies. Ze pleitte voor grootschalige microfilm- en digitaliseringsprojecten om collecties via substitutie veilig te stellen en gemakkelijker toegankelijk te maken. Samenwerkingsverbanden tussen archiefvormers, archiefdiensten en sponsors moeten voor financiële en infrastructurele ondersteuning zorgen. Seton zag ook heil in gebruiksvriendelijke archiefhandleidingen die kunnen bijdragen tot een meer verantwoord beheer door de archiefvormers van hun dynamische en statische bestanden.

Buiten de sessie van de ICA/SKR, maar aansluitend bij haar interessesrein, ging **John J. (Jac) Treanor**, archivaris van het aartsbisdom Chicago en leidende figuur in het diocesane archiefwezen in de VSA, in op de houding van archivariissen tegenover de recente onthullingen van seksueel misbruik van minderjarigen door katholieke priesters. Hij schetste een ontluisterend beeld van het archiefwezen in de Amerikaanse bisdommen, dat pas de laatste jaren een geleidelijke professionalisering en meer openheid kende. Voordien gebeurde het archiefbeheer in een 'klerikale cultuur' van geheimhouding. Archieven waren geen prioriteit, eenduidige procedures ontbraken en archivariissen werden niet opgeleid. Het hele beleid was gericht op afscherming en bescherming van de reputatie van de Kerk en haar priesters. Dat leidde vaak tot vernietiging van dossiers, maar ook tot de aanleg van een parallel circuit van *personal files* van 'problempriesters', dat decennialang ook voor het gerecht verborgen gehouden werd. Pas de afgelopen jaren is er onder druk van de publieke opinie en het gerecht – dat de Kerk aanvankelijk de hand boven het hoofd hield – in het kerkelijk archiefbeleid een kentering gekomen en zijn de *personal files* op de Amerikaanse bisschoppenconferentie een expliciet agendapunt geworden. Er ontspon zich een boeiende discussie over de draagwijdte van de ethische verantwoordelijkheid van archivariissen en over hun houding tegenover gerechtelijke onderzoeken. Een van de conclusies luidde dat kerkelijke overheden, zoals wereldlijke, er alle belang bij hebben te streven naar een eenvormig en transparant archiefbeleid en naar de aanstelling van professionele archivariissen. Een aanbeveling die elke dienst of organisatie ter harte zou moeten nemen (Godfried Kwanten).

Impressies van het congres

Voor de openingslezing en de opening van de dagelijkse plenaire zittingen kozen de organisatoren voor Oostenrijkse personaliteiten van buiten de archiefwereld. Hun uiteenzettingen stonden wel in het teken van 'herinnering' en 'geheugen'. Achtereenvolgens kwamen aan het woord: celbioloog Hans Tuppy (*Schlüssel zur Erinnerung* - de openingslezing, 23 aug.), politicus en mensenrechtenspecialist Ferdinand Lacina (*Lotophagen, Mythen und die Tochter der Zeit*, 24 aug.), auteur Gerhardt Roth (25 aug.) en auteur Ivan Ivanji (*Gedächtnis, Spurensuche, Wahrheitsfindung*, 26 aug.) (Gustaaf Janssens).

Schrijven over archieven

Tijdens de sessie 'Schrijven over archieven' zocht **Candace Loewen** (Nationaal Archief, Canada) in *Pioneering Contributions from 'Archivaria' to International Archivistic, 1980s and 1990s* naar de bijdrage van het tijdschrift *Archivaria* in de ontwikkeling van de internationale archivalische theorievorming van 1985 tot nu. Zij spitste zich toe op 10 items: het concept van het totaalarchief (multi-institutionele en multimediale archiefaanpak met instellingsoverschrijdende bestandsvorming, en dit op zijn minst virtueel), de specialisatie in archieven op andere dragers, de herontdekking van het herkomstbeginsel, de functioneel en op macroniveau georganiseerde selectie, de beschrijvingsstandaarden, de

elektronische documenten, de diplomatiek toegepast op hedendaagse bescheiden, de betrouwbaarheid en authenticiteit van elektronisch archief, de universitaire archiefopleiding en de beïnvloeding van het postmodernisme. **Rosana de Andres Diaz** (Spanje) sprak over de archivalische literatuur in Spanje en Latijns-Amerika. In algemene bibliografieën vond zij weinig terug over 'archief'; in vakbibliografieën is 'archief' overwegend aanwezig. Dit bracht haar tot de conclusie dat archivaliek echt een aparte wetenschap is in Spaanssprekende gebieden. De allereerste archiefpublicaties handelden vooral over normen, rond het midden van de 19de eeuw was wetgeving een belangrijk onderwerp en de jaren 1960-1980 werden gekenmerkt door de publicatie van grote handboeken over technisch vakonderwerpen. **Hu Hongjie** (Renmin Universiteit, China) somde in *Formation of Chinese archival periodicals and an analysis on their functions* een aantal algemene kenmerken van de Chinese archief tijdschriften op en analyseerde de inhoud van *China Archives* en *Archives Science Bulletin* tussen 1991 en 2000. Als afsluiting van de sessie formuleerde **Tom Nesmith** (University of Manitoba, Canada) kritische bedenkingen bij de rol van archivalische tijdschriften in het kenbaar maken van de maatschappelijke betekenis van de archivariissen en van de archivaliek (Johan Vannieuwenhuysse).

Archiefdagen

Een rondetafel handelde over de organisatie van archiefdagen. **Moncef Fakhfakh** (Tunesië) verhaalde hoe een archiefdag in Tunesië administratief opgestart kon worden, omschreef de doelstellingen en evalueerde het gebeuren. Hij onderscheidde drie doelgroepen: de beleidsmakers, het brede publiek en de professionele archiefgemeenschap. Bij de evaluatie werd meegegeven dat alle niveaus – nationaal, regionaal en lokaal – bij het initiatief betrokken moeten worden en dat het wenselijk is één centrale tentoonstelling te organiseren met echt originele documenten en met een catalogus die zo ruim mogelijk verspreid wordt. **Fumin Mao** (China) stelde in *Archives days and Archives week in China* dat zijn land ruime ervaring heeft met archiefdagen en zelfs archiefweken. Zij worden opgezet om de archiefwetgeving bekend te maken en het belang van archieven aan te tonen, de kennis over archieven en het archiefwerk te ontwikkelen, het nationaal gevoel voor geschiedenis en cultuur aan te scherpen, een breed publiek te mobiliseren en archiefdiensten in nieuwe werkvelden te introduceren. **Christer Bogefeldt** (Zweden) rapporteerde over de archiefdagen in de noordelijke landen (*Archives days - the Nordic experience*). Op 13 november 2003 kon voor het eerst gezamenlijk in Denemarken, Faerøer, Finland, IJsland, Noorwegen en Zweden een archiefdag georganiseerd worden. Dat gebeurde in samenwerking met musea, bibliotheken, verenigingen en andere erfgoedactoren. Er werd gekozen voor een gemeenschappelijk thema: 'lichaam, gezondheid en sport'. De doelstellingen van de archiefdag waren: het archiefprofiel verbeteren, nieuwe archiefgebruikers opsporen, de beeldvorming over het archiefberoep bijstellen, de archiefgemeenschap zelf vertrouwen en steun bieden. De actiemiddelen waren zeer divers: een gemeenschappelijk

logo, een basis-marketingpakket, een website, persartikelen, tv- en radiobijdragen, T-shirts... Bogefeldt deed een oproep aan de Internationale Archiefraad om met zoveel mogelijk landen samen een internationale archiefdag of zelfs archiefdagen te organiseren (Johan Vannieuwenhuysse).

Archief, mensenrechten, deontologie

Twee sessies waren gewijd aan 'Archief en Mensenrechten'. In een eerste (*Archives and Human Rights Violations*) werden lopende projecten gepresenteerd. Zo stelde *Antonio González Quintana* – o.a. bekend voor zijn spraakmakend artikel over 'archief van repressieve regimes' (*Janus*, 1998/2 - Engelse versie; 1999/1 - Franse versie) – het project *Archives of Human Rights Advocacy: guide of international sources* voor. Het is de bedoeling deze archieven te lokaliseren, te beschrijven en hun raadpleegbaarheid te garanderen. In een eerste fase is een vragenlijst verstuurd, waarop uit 20 landen is geantwoord. In de volgende fase wordt nog informatie over 30 andere landen verwacht.

Hoe archiefdiensten in Duitsland en in Zuid-Afrika omgaan met archief gevormd door repressieve regimes uit eigen land, kwam aan bod in de sessie *Truth and reconciliation: archiving and access to the records of former repressive regimes*. **Graham Dominy** (Nationaal Archief van Zuid-Afrika) begon zijn uiteenzetting ("We must remember our past so that we do not repeat it": archiving and accessing the records of South Africa's Truth and Reconciliation Commission) met een citaat uit de toespraak van aartsbisschop Desmond Tutu bij de opening van de XXVIIste Table Ronde des Archives (CITRA) in september 2003 in Kaapstad. Kerngedachte uit het betoog van Dominy is dat archieven essentieel zijn voor de verdediging van de mensenrechten. Daarom was het werk van de Zuid-Afrikaanse Waarheids- en Verzoeningscommissie zo belangrijk. Zij onderzocht de misdaden die in naam van het apartheidsregime waren begaan, zorgde voor amnestie voor wie zijn misdaden toegaf en noteerde wie vergoeding of genoegdoening vroeg. Om haar opdracht goed te kunnen uitvoeren ging de Commissie op zoek naar archieven die de neerslag vormden van de repressie. Het was een moeizame onderneming, maar het loonde de moeite. Al het door de Commissie bijeengebrachte materiaal, en ook het archief van de Commissie zelf, berust nu in het Nationaal Archief van Zuid-Afrika (Pretoria) waar de slachtoffers van de apartheid het onder strikte voorwaarden kunnen raadplegen. **Hartmut Weber** (Bundesarchiv, Duitsland) had het over de rol van archief bij de verwerking van de gevolgen van de Duitse totalitaire regimes (het Nationaal-Socialistische Duitsland en de DDR) voor de Duitse bevolking. In *Verpflichtung and Chance: die Rolle der Archive bei der Aufarbeitung totalitärer Systeme in Deutschland* ging hij in op de rol die het Bundesarchiv heeft gespeeld. Een eerste vaststelling was dat in beide gevallen het regime alle eigen handelingen goed heeft gedocumenteerd. Dictaturen zijn doorgaans voorbeeldige archiefvormers! Het archief dat beide Duitse repressieve regimes gevormd hebben is echter op zeer verschillende wijze bewaard. Veel overheidsarchief uit het

nationaal-socialistische Duitsland raakte na de geallieerde overwinning in 1945 erg verspreid. Een groot deel is tussen 1945 en 1948 naar de USA verscheept en werd pas in de jaren 1950 en 1960 aan het Bundesarchiv te Koblenz overgedragen. In 1994 nog droeg de Amerikaanse overheid de in het Berlin Document Center bewaarde gegevens (o.a. NSDAP-ledendossiers) aan het Bundesarchiv over. Vele archieven uit de periode 1933-1945 bevonden zich na de oorlog in Sovjet-Russische Bezettingszone, de latere DDR. Zij waren daar voor westerse onderzoekers zo goed als niet raadpleegbaar, werden tijdens de Koude Oorlog in de communistische propaganda gebruikt en zijn soms vervalst. Bij het imploderen van de DDR kwam een vloedgolf van archief beschikbaar. Het betrof zowel nationaal-socialistisch archief, als uiteraard de door de DDR-overheid gevormde overheidsarchieven (bv. het Stasi-archief) en archieven van DDR-massaorganisaties. Zowel de nationaal-socialistische als de DDR-archieven zijn van onschatbare maatschappelijke waarde. Zij leveren bewijsmateriaal voor vele slachtoffers die vaak enkel op basis van deze documenten voor hun rechten kunnen opkomen. Daarnaast bieden zij een nieuwe en bijna onuitputtelijke bron voor historisch onderzoek. Een speciaal probleem is de raadpleegbaarheid van al dit materiaal, maar vooral primeert de gedachte 'Offene Akten - offene Augen'. Zo kan een transparante en onbevengene omgang met de neerslag van het verleden een garantie bieden voor het democratisch gehalte van de hedendaagse samenleving.

Graag vermelden wij hier ook de lezing van onze Nederlandse collega **Yvonne Bos-Rops** over de deontologische code voor archivariissen. In *The ICA Code of Ethics: a challenge for professional organizations* schetste zij de genese van de code en gaf zij aan welke rol de beroepsverenigingen van archivariissen bij het toepassen van deze 'tien geboden' moeten spelen. (Gustaaf Janssens).

Opleiding van archivariissen

Op het congres kwam de beroepsopleiding van archivariissen herhaaldelijk aan bod. In een sessie werden de universitaire archiefopleidingen in Europa met elkaar vergeleken door **José Ramón Cruz Mundet**, directeur van de archiefopleiding aan de Carlos III-Universiteit in Madrid (*Towards a European common curriculum at the University level in Archival Science*), **Hans Scheurkogel** van de Archiefschool van Amsterdam (*Whose master's voice?*) en **Karsten Uhde** van de Archivschule te Marburg (*Ein Überblick über die Entwicklung der Archivarsausbildung in Mitteleuropa*). Zij presenteerden een breed spectrum van opleidingsvormen, waarbij de eigenheid van de archivaliek als discipline, maar ook de noodzakelijke band met de geschiedeniswetenschap centraal stonden. De vergelijking van de programma's en de uitwisseling van de ervaringen van de aanwezige docenten toonde aan dat de Vlaamse Gemeenschappelijke Gespecialiseerde Studie Archivistiek en Hedendaags Documentbeheer zeker niet moet onderdoen voor wat elders in Europa wordt aangeboden (Gustaaf Janssens).

Archiefdiensten, archiefgebouwen, archieven

Naast archieftheoretische problemen kregen ook de concrete archiefdienst en het concrete archief veel aandacht.

In de sessie over de presidentiële archieven in Frankrijk en in de Verenigde Staten (*Presidential archives in the USA and France: status, acquisition and access*) spraken **David Horrocks** van de Gerald R. Ford Library (*The American Presidential Libraries System at Age 50*), **Emanuelle Flamant-Guelfucci** (*Les archives présidentielles en France: statut, collecte et communication*) en **Isabelle Neuschwander** (*Les archives présidentielles au Centre historique des Archives nationales françaises*). Het was een boeiende confrontatie tussen twee erg verschillende systemen, waarbij problemen inzake overbrenging, bewaring en raadpleegbaarheid centraal stonden.

De sessie 'Current developments in Austria's City Archives' was aan het Oostenrijks gemeentelijk archiefwezen gewijd. **Brigitte Rigele** stelde er in *Challenges and opportunities in the new premises of the Municipal and Provincial Archives of Vienna (Vienna City Archives)* de werking en de nieuwe locatie – in een voormalige gastank (Gasometer) – van het Wiener Stadt- und Landesarchiv voor. Sommige congresdeelnemers hadden later de gelegenheid om dit hoogst originele en gedurfde archiefgebouw te bezoeken.

Het spreekt vanzelf dat ook elektronisch archief, digitalisering van archiefbescheiden en internetprojecten van archiefdiensten in diverse sessies aan bod kwamen. In de sessie over EVA ('European Visual Archives') spraken **Inge Schoups**, **Tim Hassis** en **Kevin Ashley** over hun geesteskind. In een andere sessie werden de Spaanse projecten AER (Archivos Estatales en Red - het grootscheeps digitaliseringsproject voor het on line beschikbaar stellen van archiefbescheiden in Spaanse Staatsarchieven), CARMEN (Toezicht op en bewaring van elektronisch archief gevormd door de Spaanse overheidsdiensten) en ADAI (een project ter bevordering van het archiefwezen in Latijns-Amerika) voorgesteld door de directrice van het Spaanse archiefwezen **Elisa Carolina de Santos Canelejo**, bijgestaan door **Maria Lúisa Conde Vilaverde** en **Blanca Desantes Fernandez**.

Twee Vlaamse archivariissen vroegen aandacht voor bron-
typologisch onderzoek. **Eddy Put** gaf een algemene inleidende uiteenzetting onder de titel *Dépassée ou innovante?: le recherche typologique des sources d'archives de l'époque moderne (16ième - 18ième siècles)*. **Gustaaf Janssens** bracht verslag van een onderzoeksproject over de typologische studie van 17de- en 18de-eeuwse resolutieboeken van regionale en lokale besturen in Vlaanderen (*L'étude typologique des registres des résolutions d'autorités régionales et locales en Flandre, 17e - 18e siècles*).

Mondelinge bronnen worden in de archiefwereld soms vergeten. Zij kregen in Wenen de nodige aandacht en stonden centraal op de Round Table 'Oral Traditions'. Daar sprak **Hans-Günther Kessler** over *Oral traditions in Transylvania*,

een getuigenis over zijn onderzoek naar en de optekening van orale tradities bij de Duits-Saksische minderheid in het huidige Roemeense Transsylvanië. De tekst is ook in het Duits beschikbaar (*Mündliche Überlieferungen in Siebenbürgen*). Andere bijdragen waren van **Henry Bredekamp** (*The South African National Oral History and Indigenous Music Programmes in a decade of democracy, 1994-2004*), van **Patricia Jackson** en van **Amy Starecheski**. (Gustaaf Janssens).

Preservering en preventie

Ramppreventie en planning van ramphulp is voor archiefdiensten een wezenlijk onderdeel van de zorg voor het behoud van archief. Om dit te ondersteunen ging enkele jaren geleden, met steun van de ICA-CIA, de IFLA, ICOM en ICOMOS, het 'Internationale Blauwe Schild' (Blue Shield) van start. De bedoeling is in zoveel mogelijk landen Blauwe Schild-Comités op te richten die, in permanent overleg met de diverse erfgoedinstellingen en overheden, maatregelen uitwerken om in geval van (natuur)ramp of oorlogsgeweld het archief en de bibliotheek- en museumcollecties zo goed mogelijk te beveiligen en desgevallend te redden. Boeiend waren in dit verband de uiteenzettingen van **Ivonne Bos-Rops** en **Tony Caravella** (Gustaaf Janssens).

Microfilm en digitalisering

De sessie 'Managing microfilm collections in the Age of Digital Imaging Technology' behandelde de vraag wat nog de waarde is van microfilm in het tijdperk van de digitalisering. De microfilm heeft zeker nog niet afgedaan. Het medium is complementair aan de elektronica: de microfilm geeft verzekerde bewaring, de elektronica biedt snelle toegang. Collecties microfilms moeten dus zoveel mogelijk gedigitaliseerd worden. Ook de omgekeerde bewerking is in bepaalde gevallen aangewezen. De kwaliteit van de microfilm is uiteraard van belang bij het omzetten. Indien de omzetting gepaard gaat met comprimering, treedt kwaliteitsverlies op dat niet meer hersteld kan worden. In de marge van een andere sessie kwam de kwestie van het gratis consulteren en downloaden van databases ter sprake. Er bleek een consensus te bestaan om gegevensbanken vrij te laten consulteren maar reproducties te laten betalen, zeker die met commerciële inslag. De sectie was georganiseerd door de Genealogical Society of Utah, spreker was **Wayne J. Metcalfe** (André Vandewalle).

Imago en perceptie van archief

Verschillende sessies gingen in op het veranderende beeld van de archieven in deze tijd. Rode draad was de verbreding van het publieksbereik en de aanpassing daaraan van de opdracht van de archieven. Enkele Deense archivariissen benadrukten de noodzaak om de werking niet enkel te richten op onderlegde gebruikers, maar op iedereen. Ze zetten uiteen hoe ze diverse doelgroepen benaderen en hoe ze meer mensen bereiken op publieke plaatsen en via het internet. Andere voorbeelden van brede publiekswerking werden aangereikt door Heidelberg. In de uiteenzetting van Bergstad (Noorwegen) was samenwerking tussen verschillende instellingen het kernwoord. Van Nederlandse zijde

werd eveneens sterk de nadruk gelegd op samenwerking: deze blijkt voornamelijk uit de evolutie naar Regionaal Historische Centra (RHC). In Sittard-Geleen bleek zo een Regionaal Historisch Centrum in wording zowat de hele historische en culturele scène te willen groeperen. In Overijssel heeft het RHC de bedoeling de archieven om te vormen van 'leveranciers van bewijsmateriaal' naar 'speerpunten van het sociaal en individueel geheugen'. De meest beklijvende uitspraken kwamen van de Nederlandse archiefbaas Maarten Van Boven: *"de archivaris moet worden omgeschoold tot cultureel ondernemer"*, en *"educatieve activiteiten, publicaties, tentoonstellingen en public relations zijn geen bijkomstigheid maar 'core business', op dezelfde voet als selectie, conservering, enz."* De archivarissen van Reykjavik (IJsland), **Jorden Sigurdsson** en **Svanhilder Bagadottir**, stelden in *Changing the perception of archives* terecht dat het imago van de archieven verbeterd kan worden door aanhoudende promotie. Of de ongeremde wijze waarop zij dit aanpakken als voorbeeld moet gelden is echter zeer de vraag (André Vandewalle).

Dit impressionistische verslag geeft onvermijdelijk een onvolledig beeld van het congres. Naast de vele niet-vermelde lezingen waren er nog bezoeken aan Weense archiefdiensten, informele contacten met collega's en 'sociale evenementen', zoals het orgelconcert in de Stephansdom, de wijnavond in een 'Heurige' in Neustift am Walde, het slotdiner in de grote zaal van het Weense stadhuis en de uitstappen op zondag. Dit alles maakte het XVde Internationaal Archiefcongres te Wenen tot een onvergetelijke belevenis (Gustaaf Janssens).

Beslissingen, resoluties en aanbevelingen van het XVde Internationaal Archiefcongres

Traditiegetrouw werden aan het einde van het congres een aantal beslissingen genomen en zijn er resoluties en aanbevelingen goedgekeurd. De Franse en de Engelse versie van deze teksten zijn op de ICA-website (<http://www.ica.org>) raadpleegbaar. Hier volgt een Nederlandstalige vertaling (Gustaaf Janssens).

Beslissingen van de XVde Algemene Vergadering van de Internationale Archiefraad (Wenen, 28 augustus 2004)

De 15de bijeenkomst van de Algemene Vergadering, gehouden te Wenen op 27-28 augustus 2004, nam volgende beslissingen:

1. Oprichting, omvorming en heroprichting van Regionale Afdelingen en Secties
De Algemene Vergadering keurt de oprichting goed van een North American Archival Network (NAANICA), van een Provisional Section on Notarial Records (ICA/SAN) en van een Provisional Section on Sports Archives (ICA/SPO).

De Algemene Vergadering keurt de omvorming goed van het 'Committee on Sigillography' (ICA/CSG) in een 'Provisional Section on Sigillography', van het 'Committee on Literature and Arts Archives' (ICLA/CLA) in een 'Provisional Section on Literature and Arts Archives' en van het 'Committee on Descriptive Standards' (ICA/CDS) in een 'Provisional Section on Standards and Best Practices'.

De Algemene vergadering keurt de heroprichting goed van de 'Regional Branch for Central Africa' (CENARBICA).

2. Goedkeuring van het ICA-strategisch plan en van de ICA-prioriteiten
De ICA-programma's, -projecten en -activiteiten zullen prioritair op vier actiereinen worden gericht: 1° Verdediging en promotie van archief; 2° Elektronisch archief en automatisering; 3° Preservering en beveiliging van archief tegen rampen, en 4° Opleiding en vorming van archivarissen.

[Zie verder: ICA Strategies and Priorities Areas op de ICA-website]

3. Het financieel rapport over 2000-2003, het budget voor 2005 en het takenpakket voor 2005-2008 worden goedgekeurd.

[Zie verder: Greenbook 2004 op de ICA-website]

4. Goedkeuring van de in 2004 gewijzigde statuten en van de overgangsbepalingen

De herziening van de ICA-statuten impliceert een aantal veranderingen die in Flash nr. 4 (juli 2004) zijn uiteengezet. De nieuwe statuten treden onmiddellijk in werking. De overgangsbepalingen voorzien dat de eerste verkiezingen in maart 2005 zullen plaatsvinden. Intussen is Lorenz Mikoletzky, de gastheer van het Congres van 2004, ICA-voorzitter.

Voor de nieuwe statuten: zie ICA Constitution op de ICA-website.

[Nota van de redactie. In april 2005 hadden de eerste ICA-verkiezingen plaats. Prof. dr. L. Mikoletzky werd tot voorzitter van het 'Comité exécutif' van de ICA verkozen. Voor verdere informatie: zie de ICA-website].

5. Het 16de Internationaal Archiefcongres (2008)

Het 16de Internationaal Archiefcongres zal in 2006 in Kuala Lumpur (Maleisië) worden georganiseerd.

6. DE CITRA 2005, 2006 en 2007

De Conférence internationale de la Table Ronde des Archives (CITRA) zal van 25 november tot 1 december 2005 in Abu Dhabi (Verenigde Arabische Emiraten) worden georganiseerd. In 2006 vindt de CITRA plaats op Curaçao (Nederlandse Antillen) en in 2007 in Québec (Canada). Het thema van deze drie CITRA's is 'Archief, verscheidenheid en globalisering'.

[Zie verder: CITRA Programme 2005-2007 op de ICA-website]

7. Verkiezing van ereleden

Acht personen werden wegens hun grote verdiensten voor het beroepsveld en voor de ICA tot erelid van de ICA verkozen. Het betreft de heren Leopold Auer (Oostenrijk), Patrick Cadell (Schotland), Christoph Graf (Zwitserland), Lusila Musembi (Kenia), Klaus Oldenhage (Duitsland), Abdeljelil Temimi (Tunesië), John Colton Wright (Hawai) en mevr. Dato' Habibah Zon (Maleisië).

8. De resoluties en de aanbevelingen van het 15de ICA-congres worden aangenomen.

Resoluties van het XVde Internationaal Archiefcongres (28 augustus 2004)

De 2000 deelnemers aan het 15de Internationaal Archiefcongres, van 23 tot 28 augustus 2004 in Wenen bijeen en afkomstig uit 116 landen,

1. Bezorgd om de grote gevolgen van rampen die mens en natuur aan het openbaar en privaat archivalisch en documentair erfgoed veroorzaken, dringen er bij de regeringen op aan om, voor zover zij dit nog niet hebben gedaan, de Conventie ter bescherming van cultuurofgoed in oorlogstijd, aangenomen in Den Haag in 1954, alsook het Eerst Protocol van 1954 en Tweede Protocol (1999) dat in 9 maart 2004 in werking treedt, te ondertekenen en te ratificeren; dringen er bij de Verenigde Naties, bij de andere internationale organisaties en bij de regeringen op aan om de bescherming van het materiële en immateriële erfgoed, alsook de bescherming van de van vitaal belang zijnde archiefbescheiden uitdrukkelijk in hun opdracht bij vredesmissies en humanitaire operaties op te nemen, om preventief op te treden tegen plundering en vernietiging van archieven en om maatregelen te treffen tegen de illegale handel van archiefstukken;

dringen er bij allen die beroepsmatig met cultureel erfgoed bezig zijn op aan

om risicopreventie en rampbeheersing in hun werkplanning te integreren; dringen er bij de leden van de Internationale Archiefraad op aan om, samen met de Internationale Museumraad (ICOM), de Internationale Raad voor Monumenten en Landschappen (ICOMOS) en de Internationale Federatie van Bibliothecarissen en Bibliotheken (IFLA), in hun land nationale Blauwe Schild-Comités op te richten om in geval van gewapend conflict of ramp het cultureel erfgoed te beschermen, en om aan hun regeringen met aandrang te vragen om deze actie te ondersteunen.

2. Herinnerend aan het recht en aan de plicht van elk land om zijn cultureel erfgoed te beschermen, dit krachtens de Universele Verklaring over de Culturele Diversiteit die in 2001 door de UNESCO unaniem is aangenomen, steunen het voorstel om tot een Internationale Conventie over de Culturele Diversiteit te komen, conform de aanbeveling van de 32ste Algemene Vergadering van de UNESCO:

vragen aan de intergouvernementele experts die het project van Conventie voorbereiden om rekening te houden met de archieven, dit wegens de essentiële rol die deze voor het behoud van de culturele diversiteit spelen.

3. Herinneren er aan dat archieven tot de kern van de informatiemaatschappij behoren en dat zij - zeker de elektronische archieven - erg kwetsbaar zijn. Zij spreken de wens uit dat de bewaring van archieven voor de komende generaties verzekerd blijft en dat de digitale kloof, zowel tussen rijke en arme landen als in de samenleving, wordt verkleind;

vragen aan hun regeringen dat zij hun vertegenwoordigers op de Wereldtop over de Informatiemaatschappij in Tunis in november 2005 zouden gelasten maatregelen te ondersteunen met betrekking tot de conservering van en de vrije toegang tot archieven, dit alles zoals vermeld in het actieplan dat op de Wereldtop in Geneve in december 2003 is aangenomen; nodigen de overheid van hun landen, alsook de leiders van instellingen en organisaties waartoe zij behoren, uit om hun afgevaardigden op de Wereldtop over de Informatiemaatschappij op te dragen om voor de landen met een laag inkomen een vermindering van de toetredingskosten tot het internet te eisen en er voor te zorgen dat alle nationale archiefdiensten op het internet kunnen aanwezig zijn, zodat op die manier de digitale kloof tussen de landen wordt verkleind.

4. Bewust van het belang van archief als essentieel en constitutief element voor het collectieve en het individuele geheugen, bevelen aan de regeringen en aan de internationale organisaties aan strategieën te ontwikkelen om zowel de bewaring van het collectieve geheugen van de naties te garanderen, alsook om de intellectuele uitwisseling van gemeenschappelijk erfgoed van landen en gemeenschappen te bevorderen.

5. Overwegend dat archief, met het oog op de verzoening en het bevorderen van universele gerechtigheid, in alle landen een fundamentele rol speelt bij het vaststellen van verantwoordelijkheden in zake schending van mensenrechten, sterk bekommerd om het feit dat in een aantal landen overheidsarchief en archief van niet-gouvernementele organisaties, waarmee schending van mensenrechten kan worden bewezen, met vernietiging is bedreigd, vragen aan de Commissie voor de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties om zo snel mogelijk het slotrapport (E/CN.4/Sub2/1997/20/Rev.1) over de bescherming en de promotie van de rechten van de mens door middel van de strijd tegen de straffeloosheid dat Louis Joinet in 1997 heeft opgesteld, goed te keuren;

[Zie verder: Louis Joinet Report op de ICA-website]

vragen aan de bevoegde UNO-instanties om het effectief uitvoeren van de in het hoger geciteerde rapport vermelde rechten te vergemakkelijken door de conservering van bedoelde archieven te bestuderen en een actieplan dienaangaande te ontwikkelen;

vragen aan de UNESCO om de projecten van de ICA te ondersteunen die tot doel hebben de conservering en de raadpleegbaarheid te verbeteren van

archieven met betrekking tot de verdediging van de mensenrechten.

6. Overwegend dat de sport en de olympische beweging in de hedendaagse samenleving in toenemende mate aan belang winnen, en overtuigd van de noodzaak om het archivalisch en documentaire erfgoed dienaangaande te bewaren en te valoriseren,

vragen aan het Internationaal Olympisch Comité, aan de regeringen en aan de burgers om de projecten van de ICA te ondersteunen die tot doel hebben sportarchieven en archieven van de olympische beweging veilig te stellen en hun bewaring en raadpleegbaarheid te bevorderen.

7. Overwegend de noodzaak om het imago van archieven en archiefdiensten bij de publieke opinie te promoten,

vragen aan de bevoegde instanties van de UNO om een Internationale Archiefdag te organiseren.

Speciale moties

De deelnemers aan het 15de Internationaal Archiefcongres te Wenen (Oostenrijk), danken de Oostenrijkse Bondspresident en de Oostenrijkse Regering, de burgemeester van Wenen, de Directeur van het Oostenrijkse Staatsarchief en zijn collega's, en alle Oostenrijkse archivariissen oprecht voor hun hartelijke gastvrijheid en voor de uitstekende organisatie van het 15de Internationaal Archiefcongres,

spreken hun dank uit ten overstaan van de nationale en internationale organisaties, zowel openbare als private, voor de ondersteunende hulp die zij aan het 15de Internationaal Archiefcongres hebben verleend,

danken alle deelnemers, organisatoren, verenigingen, afdelingen, secties, comités en leden van de ICA/CIA voor hun actieve inzet voor het succesvol verloop van het 15de Internationaal Archiefcongres.

Aanbevelingen goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Internationale Archiefraad (Wenen, 28 augustus 2004)

De deelnemers aan het 15de Internationaal Archiefcongres te Wenen (Oostenrijk),

1. Bekommerd om van de nog steeds bestaande ongelijkheid tussen de leden met betrekking tot de deelname aan internationale bijeenkomsten en de inkomsten in de schoot van de ICA in ogenschouw nemend,

vragen aan het Uitvoerend Comité van de ICA om de solidariteit tussen de leden aan te moedigen, zodat de minder gegoeden zouden kunnen gebruikmaken van de inkomsten van de ICA, zodat zij zouden kunnen deelnemen aan internationale en regionale bijeenkomsten (CITRA, 'Regional Branches', Secties) die hun aanbelangen.

2. Overwegend het professioneel nut van en de nieuwe perspectieven die werden geopend door de nieuwe formule van het 15de Internationaal Archiefcongres,

vragen aan het Uitvoerend Comité van de ICA om ervoor te zorgen dat het Congres van 2008 op een zelfde creatieve en interactieve manier zou kunnen verlopen.

3. Overwegend de moeilijkheden om internationale conventies betreffende verplaatste archieven toe te passen en omwille van de complexiteit van het probleem,

vragen aan het Uitvoerend Comité van de ICA om te onderzoeken welke opties genomen kunnen worden om internationale samenwerking en reflexie over dit probleem te bevorderen.

4. Vragen aan het Uitvoerend Comité van de ICA om internationale richtlijnen uit te werken aangaande de raadpleegbaarheid van politiek archief en van archief waarvan de inhoud gevoelig is.